

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

การผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
**Rice Production by Farmers in Sansai Sub-District, Mae Chan District,
Chiang rai Province**

อรนุช มั่งมี (Oranuch Mungmee)* จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)**

พงศ์พันธุ์ เขียวหิรัญ (Pongpan Thienhirun)***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (2) การผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (3) ความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ประชากร คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกับสำนักงานเกษตรอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 505 ครัวเรือน ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 224 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 64.3 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 51.89 ปี เกษตรกรร้อยละ 33.0 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.64 คน มีจำนวนแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.50 คน เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่ใช้ชุดถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร และมีโทรทัศน์เป็นแหล่งรับข้อมูลข่าวสารในครัวเรือน ได้รับข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีการผลิตข้าวจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่าแหล่งข้อมูลอื่นๆ ส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวเฉลี่ย 2.80 ครั้ง มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 16.47 ปี เกษตรกรร้อยละ 65.0 มีการทำนาปรัง มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 15.67 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 14.89 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 74.1 ใช้เงินทุนในการผลิตข้าวจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2) ส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 เกษตรกรร้อยละ 67.0 ซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้า อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ (นาคา) เฉลี่ย 11.30 กิโลกรัมต่อไร่ (นาหว่าน) เฉลี่ย 18.49 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนมากใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดวัชพืช และโรคข้าว เกษตรกรร้อยละ 73.2 ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวทันทีที่พบ ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี และเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกกับทางรัฐบาล ผลผลิตเฉลี่ย 707.68 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 12.46 บาทต่อกิโลกรัม ต้นทุนเฉลี่ย 5,977 บาทต่อไร่ (3) เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่สำคัญ คือ การป้องกันกำจัดแมลงและโรค การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ การเก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง การรวมกลุ่มผลิต การทำนาโยน พันธุ์ข้าวใหม่ๆ การใช้ปุ๋ยลดต้นทุน การเตรียมดิน การวิเคราะห์ดิน การทดสอบความงอก และการคัดเลือกพันธุ์ การควบคุมวัชพืช (4) ปัญหาของเกษตรกร คือ ปัจจัยในการผลิตข้าวมีราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าแรงงาน ค่าเช่านา และโรค แมลง ศัตรูข้าวระบาด

คำสำคัญ ข้าว การผลิตข้าว เกษตรกร ตำบลสันทราย

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช first_bam@hotmail.com ** รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com ** รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agastpon@stou.ac.th

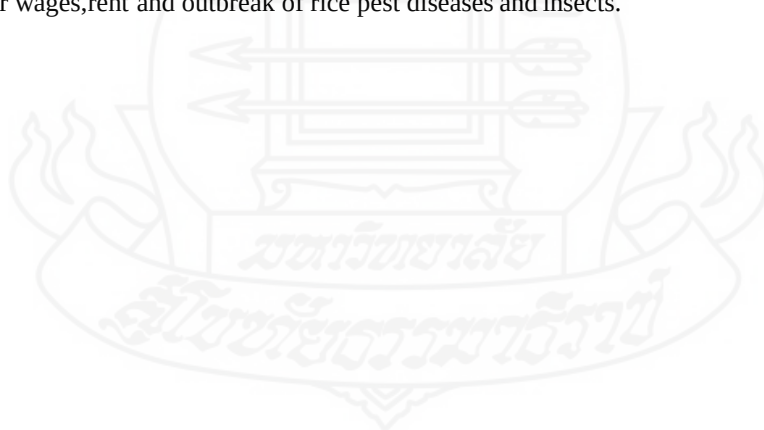
การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) fundamental circumstance of farmers 2) rice production 3) promotion needs in rice production knowledge 4) problems and recommendations for rice production by farmers in Sansai Sub-District, Mae Chan District, Chiang Rai Province.

The population in this study was farmers from 505 households who registered as rice-farmers with the Office of Agricultural Extension in Mae Chan District, Chiang Rai Province. Sample size numbered 224 farmers by simple random sampling. The instrument used for data collection was an interview form. Data was analyzed by computer programs. Statistics used were frequency, percentage, maximum value, minimum value, mean and standard deviation.

Research findings indicated 64.3% of the farmers were male with the average age at 51.89 years. 33.0 % of them completed higher primary education (Prathom 6). Their average number of household member was 4.64 persons. Their average number of household agricultural labor was 2.50 persons. Most of them were found in agricultural occupation and belonged to agricultural group. Most of them used the technology transfer point as source of information and television at home as source of information. They received information on rice production technology from government officials rather than from other sources. Most of them had been trained on rice production 2.80 times by average. Their average experience in rice-farming was 16.47 years. 65.0 % of the farmers cultivated off-season rice. Their average occupied area was 15.67 rai. Their average rice-farming area was 14.89 rai. 74.1 % of them spent capital for rice production from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. For rice cultivation, the majority used Kao Dok Mali 105 variety. 67.0 % of them bought rice seeds from merchants. The average ratio of rice seeds for transplanting was 11.30 kg/rai. The average ratio of rice seeds for broadcasting was 18.49 kg/rai. Chemical substance was used by most of them to prevent and eradicate weed flora and rice disease. 73.2 % of them used chemical substance once they happened to find rice pests. Most of them used chemical fertilizer. Half of the farmers scattered fertilizer by manpower and also by power sprayer. Over half of them harvested rice by manpower. Most of them sold their rice products to the rice mill and joined the government paddy pledging scheme. Their average product was 707.68 kg/rai. The average price was 12.46 baht/kg. The average capital was 5,977 baht/rai. Their need at high level was promotion of rice production knowledge. Their problems were high cost of rice production inputs such as chemical fertilizer, rice seeds, labor wages, rent and outbreak of rice pest diseases and insects.



Keywords: Rice, Rice Production, Farmers, Sansai Sub-District.

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช first_bam@hotmail.com ** รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช arkjin@hotmail.com ** รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช agastpon@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลัก อาชีพทำนาเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทยมาแต่อดีต ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าว 65 – 67 ล้านไร่ สามารถผลิตข้าวและส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (<http://www2.oae.go.th/>, ค้นคืนวันที่ 25 พฤษภาคม 2556) กล่าวว่าประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวปีละกว่า 9 ล้านตัน หรือมากกว่า 1 ใน 3 ของข้าวที่ส่งออกทั้งหมดในโลก แสดงให้เห็นถึงความสามารถที่โดดเด่นของไทยในด้านการผลิตและการค้าข้าว ในปี 2554 สร้างรายได้ให้กับประเทศกว่า 196,000 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร และร้อยละ 2.8 ของการส่งออกทั้งหมด นอกจากนี้ ข้าวยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประชากรส่วนใหญ่กว่า 3.7 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 66 ของภาคการเกษตรสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย (2553:76) กล่าวว่าฤดูกาลทำนาแบ่งเป็นฤดูนาปีและนาปรัง โดยเป็นผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ขายให้โรงสี พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรนิยมปลูกได้แก่ ข้าวเจ้า เช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมปทุมธานี ส่วนข้าวเหนียวได้แก่พันธุ์ กข 6 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ได้ประมาณการว่าในปี พ.ศ.2565 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 7,000 ล้านคน โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในทวีปเอเชีย ซึ่งรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก ทำให้มีผู้บริโภคข้าวเพิ่มขึ้น และหากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป จึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นทุกปี เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค โดยการเพิ่มปริมาณการผลิตข้าวให้สูงขึ้น

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่ทางตอนเหนือสุดของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงรายมีอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด จำนวน 3,054,684 ไร่ ครัวเรือนเกษตรกร 181,020 ครัวเรือน พื้นที่ทำนาทั้งหมด 1,386,137 ไร่ และได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในปี 2555/56 (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย(2555))จำนวน 84,064 ราย พื้นที่ปลูกข้าว 1,200,072.25 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกจริง 1,266,259 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 1,258,993 ไร่ ปริมาณผลผลิตประมาณ 60 ล้านตัน

จังหวัดเชียงรายมีศูนย์ข้าวชุมชนที่ตั้งโดยกรมการข้าวและกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีการดำเนินงานกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจำนวน 40 ศูนย์ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย, 2555:1) เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ชาวนา พัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดให้กับชาวนาและองค์กรชาวนา ให้สามารถบริหารการผลิตและการตลาดข้าวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของชาวนาให้ดีขึ้น โดยอาศัยกลยุทธ์หลักในการส่งเสริมการผลิตข้าว จึงได้จัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนขึ้น ซึ่งได้ก่อตั้งครั้งแรกในปี 2543 โดยกำหนดให้ศูนย์ข้าวชุมชน 1 ศูนย์ครอบคลุมพื้นที่ 8,000 ไร่ โดยมุ่งเน้นให้มีการสร้างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน ทำให้เกิดการนำเทคโนโลยีการผลิตข้าวมาใช้ และข้าวมีคุณภาพดี ขยายผลสู่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมากขึ้น (กรมการข้าว, 2555:5)

อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ปลูกข้าวในปีการผลิต 2555/56 จำนวน 84,050 ไร่ ผลผลิตรวม 44,372.914 ตัน มีศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในพื้นที่ 11 ตำบล จำนวน 8 ศูนย์ ซึ่งพื้นที่ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของอำเภอแม่จัน พื้นที่นาส่วนใหญ่ของเกษตรกรอยู่นอกเขตชลประทาน แต่สามารถปลูกได้ทั้งนาปีและนาปรัง จึงทำให้เกษตรกรนิยมปลูกข้าวเป็นจำนวนมาก (แผนพัฒนาการเกษตรตำบลสันทราย 2556-2558:9) ในการผลิตข้าวของเกษตรกรยังคงใช้ต้นทุนที่สูง พบการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ระบาดของโรคและแมลง และมีเกษตรกรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่นำเอาเทคโนโลยีการผลิตมาใช้ในการกระบวนการผลิต ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กระบวนการผลิตข้าวแบบดั้งเดิมเนื่องจากความเคยชิน เช่น การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี จากปัญหาข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาสภาพการผลิตข้าว และความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มจากการเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการเกษตรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (2) การผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (3) ความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

โดยศึกษาข้อมูลของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 9 หมู่บ้าน ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ประจำปีการผลิต 2554/55 ประชากรที่ศึกษา จำนวน 505 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างจำนวน 224 ราย ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัย

1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 64.3 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 51.89 ปี เกษตรกรร้อยละ 33.0 จบการศึกษาระดับประถม มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.64 คน มีแรงงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2.50 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรกลุ่มสหกรณ์ และกลุ่มลูกค้า ธกส. เกษตรกรร้อยละ 35.7 เป็นอาสาสมัครเกษตร ส่วนใหญ่ใช้จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร และมีโทรศัพท์เป็นแหล่งรับข้อมูลข่าวสารในครัวเรือน ได้รับข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีการผลิตข้าวจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่าแหล่งข้อมูลอื่นๆ ส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวเฉลี่ย 2.80 ครั้ง มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 16.47 ปี เกษตรกรร้อยละ 65.0 มีการทำนาปี

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 15.67 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 14.89 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 74.1 ใช้เงินทุนในการผลิตข้าวจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

1.3 การผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

1.3.1 พันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 พันธุ์สุพรรณบุรี 1 พันธุ์ กข 6 แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ซื้อจากพ่อค้า เก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง และมีเกษตรกรบางส่วนซื้อจากหน่วยงานทางราชการ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว สหกรณ์การเกษตร อัตรามเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้สำหรับนาดีเฉลี่ย 11.30 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนนาหว่านใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 18.49 กิโลกรัมต่อไร่ มีการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง มีคุณภาพ สะอาดปราศจากสิ่งเจือปน มีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูง 80 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป มีการคัดแยกเมล็ดข้าวลิบออกทิ้ง ปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวด้วยสารเคมีป้องกันเชื้อรา แช่เมล็ดพันธุ์ข้าวในน้ำประมาณ 12 – 24 ชั่วโมง หุ้มเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แช่แล้วด้วยกระสอบป่านชุบน้ำ เก็บไว้ในร่มประมาณ 30 – 48 ชั่วโมง

1.3.2 การเตรียมดิน เกษตรกรส่วนใหญ่มีการไถแปรผึ่งกลบดินวัชพืช เกษตรกรบางส่วนเท่านั้นที่มีการปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินก่อนการใส่ปุ๋ย

1.3.3 การปลูก เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งใช้วิธีการปักดำ เนื่องจากการปักดำเป็นวิธีการทำนาแบบดั้งเดิมของเกษตรกร และง่ายต่อการป้องกันกำจัดศัตรูในนาข้าว และมีประสบการณ์มากกว่าวิธีการทำนาโดยวิธีอื่นๆ

1.3.4 การจัดการดูแลรักษานาข้าว

1) การจัดการน้ำ ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ น้ำฝน สระน้ำ และใช้น้ำจากบ่อบาดาล เกษตรกรบางส่วนสามารถรักษาระดับน้ำในนาได้ตลอดฤดูกาล บางส่วนไม่มีการรักษาระดับน้ำ และบางส่วนไม่สามารถรักษาระดับน้ำในนาได้ตลอดฤดูกาล

2) การป้องกันกำจัดศัตรูในนาข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมี ในการป้องกันกำจัดวัชพืช โรคข้าว และการป้องกันกำจัดสัตว์ศัตรูข้าว โดยใช้สารเคมีทันทีที่พบ มีเพียงบางส่วนที่มีการใช้ระดับน้ำในการควบคุมวัชพืช ทำความสะอาดแปลงปลูก ใช้สารสกัดจากธรรมชาติหรือสารสกัดจากสมุนไพร ในการป้องกันกำจัดโรคข้าวหรือสัตว์ศัตรูข้าว และมีการนับศัตรูข้าวศัตรูธรรมชาติก่อนการตัดสินใจใช้สารเคมี และมีเกษตรกรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีการตัดพันธุ์ปน

3) การใส่ปุ๋ย เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ มีเพียงบางส่วนที่ใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ในการใส่ปุ๋ยจะใส่ในระยะแตกกอ ก่อนข้าวตั้งท้อง และระยะต้นกล้า การใส่ปุ๋ยโดยใช้แรงงานคน และเครื่องพ่น

1.3.5 การจัดการเกี่ยวเกี่ยวและหลังการเกี่ยวเกี่ยว

1) การเกี่ยวเกี่ยว เกษตรกรมากกว่าครึ่งใช้แรงงานคนในการเกี่ยวเกี่ยว และมีเกษตรกรบางส่วนที่ใช้เครื่องจักรในการเกี่ยวเกี่ยว เช่น รถเกี่ยวนวด เกษตรกรทั้งหมดใช้หลักในการพิจารณาการเกี่ยวเกี่ยวข้าวโดยสังเกตเมล็ดข้าวสุกแก่ทั้งรวง นับอายุข้าวหลังจากออกดอกประมาณ 28-30 วัน และบางส่วนสังเกตจากสภาพต้นข้าวและรวงข้าว ส่วนใหญ่ใช้วิธีการตากข้าวในนาหลังการเกี่ยวเกี่ยว หรือการเกี่ยววางราย (กรณีเกี่ยวเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน) และตากข้าวบนลานตาก (กรณีเกี่ยวเกี่ยวโดยใช้เครื่องเกี่ยวนวด) เกษตรกรบางรายไม่มีการลดความชื้น เนื่องจากจำหน่ายทันทีหลังการเกี่ยวเกี่ยวด้วยเครื่องเกี่ยวนวด

2) การจัดการผลผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่นำข้าวเปลือกบรรจุกระสอบปุ๋ย และเก็บไว้ในยุ้งฉาง ในกรณีรอการจำหน่าย และบางส่วนจำหน่ายทันทีหลังการเกี่ยวเกี่ยวด้วยเครื่องเกี่ยวนวด มีเกษตรกรบางรายเทกองรวมไว้ในยุ้งฉาง ส่วนใหญ่นำข้าวไปหักบโรงสี สหกรณ์การเกษตร และพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรเข้า

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกกับทางรัฐบาล ผลผลิตส่วนใหญ่เพื่อการจำหน่าย บางส่วนเก็บไว้ทำพันธุ์ และบางส่วนเก็บไว้รับประทานผลผลิตข้าวเฉลี่ย 707.68 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 12.46 บาทต่อกิโลกรัม

1.3.6 **ต้นทุนการผลิต** เกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 707.68 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 12.46 บาทต่อกิโลกรัม ใช้ต้นทุนในการผลิตข้าวรวมเฉลี่ย 5,977.00 บาทต่อไร่ ค่าเช่าเฉลี่ย 743.75 บาทต่อไร่ ค่าไถ/เตรียมดินเฉลี่ย 731.92 บาทต่อไร่ ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 267.50 บาทต่อไร่ ค่าแรงงานปักดำเฉลี่ย 845.09 บาทต่อไร่ ค่าปุ๋ยเฉลี่ย 931.65 บาทต่อไร่ ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวเฉลี่ย 560.04 บาทต่อไร่ ค่าแรงงานจัดการดูแลรักษาเฉลี่ย 563.53 บาทต่อไร่ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเฉลี่ย 481.25 บาทต่อไร่ ค่าเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 692.41 บาทต่อไร่ และค่าขนส่งเฉลี่ย 160.04 บาทต่อไร่

1.4 ความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน

จังหวัดเชียงราย

เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าว ในระดับมากที่สุด จำนวน 16 ประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การป้องกันกำจัดแมลง การแปรรูป และการบรรจุภัณฑ์ การเก็บเกี่ยวข้าวระยะพลับพลึง การรวมกลุ่มผลิต การทำนาโยน การป้องกันกำจัดโรค พันธุ์ข้าวเจ้าและพันธุ์ข้าวเหนียว การทำความสะอาด การใช้ปุ๋ยลดต้นทุน การวิเคราะห์ดิน การทดสอบความงอก การควบคุมวัชพืช การเตรียมดินปลูก และการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ ตามลำดับ ความต้องการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตของเกษตรกร ในระดับมากมีทั้งหมด จำนวน 5 ประเด็น ดังนี้ การทำนาดำ การตลาด การทำนาหว่าน การตากลดความชื้น และการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ตามลำดับ ความต้องการระดับปานกลาง จำนวน 4 ประเด็น ดังนี้ การไถกลบตอซัง การทำความสะอาด การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ตามลำดับ ความต้องการในระดับน้อย มีจำนวน 2 ประเด็น ดังนี้ การปลูกพืชหมุนเวียน และการเก็บรักษาผลผลิต ตามลำดับ และความต้องการระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 ประเด็น ดังนี้ การทำนาแบบขั้นบันได การทำนาหยอด การทำนาบนพื้นที่สูง และการคัดเลือกพื้นที่ปลูก ตามลำดับ

1.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัด

เชียงราย

โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตข้าวประเด็นที่สำคัญ ในเรื่องของปัจจัยในการผลิตข้าวมีราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าแรงงาน และปัญหาโรคแมลง และศัตรูข้าวระบาดในนาข้าว ดังนี้

1.5.1 **ปุ๋ยเคมี** เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 97 นิยมใช้ปุ๋ยเคมี จึงประสบปัญหาการหาปุ๋ยเคมีที่สูงขึ้น มีเพียงบางส่วนใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ปุ๋ยคอกและปุ๋ยพืชสด และพบว่าสภาพโครงสร้างของดินเสื่อมเนื่องจากไม่มีการปรับโครงสร้างของดินด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยพืชสด และทำให้เกษตรกรต้องใส่ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรต้องการเห็นผลในระยะเวลาที่รวดเร็ว

1.5.2 **เมล็ดพันธุ์ข้าว** เกษตรกรร้อยละ 67.0 ประสบปัญหาเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง เปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ จึงต้องใช้จำนวนเมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้น ไม่ตรงตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพอยู่ไกลท้องถิ่น ในส่วนเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเก็บไว้ใช้เอง มีเปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ เนื่องจากขาดความรู้และทักษะในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าว อีกทั้งยังใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ค่อนข้างสูง จึงส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

1.5.3 ค่าแรงงานมีราคาสูง เกษตรกรร้อยละ 69.2 ใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยว ทำให้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวขาดแคลนช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว และค่าจ้างที่สูงขึ้น เนื่องจากค่าครองชีพในปัจจุบันสูง บุตรหลานของเกษตรกรไม่นิยมที่จะทำนา และไปทำงานในเมืองหรือต่างจังหวัด

1.5.4 การระบาดของโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว เกษตรกรร้อยละ 83 พบปัญหาการระบาดของศัตรูข้าวดังกล่าว ทำให้ต้องใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัด โดยใช้สารเคมีทันทีที่พบ เนื่องจากเกิดการระบาดของศัตรูข้าวในนาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรเกิดความเสียหายต่อสุขภาพเนื่องจากได้รับผลกระทบจากสารเคมี

ข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 92 เสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนในด้านปัจจัยการผลิต จัดอบรมให้เกษตรกรที่สนใจเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิต และการป้องกันกำจัดโรคแมลงที่ระบาดในพื้นที่ อย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการ โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และโครงการ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ในแปลงนาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งแสดงถึงลักษณะของสังคมเกษตรกรว่าเพศชาย เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เช่น สมาชิกกลุ่มเกษตรกร กลุ่มลูก้า ธ.ก.ส. และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของโชติกาญจน์ ธรรมบุตร (2550 : 63) โดยกล่าวว่า เพศชายเป็นแรงงานด้านการเกษตร และมีความแตกต่างในเรื่องของอายุโดยเกษตรกรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีอายุ 46 ปี ซึ่งในการศึกษาในครั้งนี้เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51.89 ปี พบว่าเป็นช่วงอายุที่ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุของเกษตรกรที่มีอายุต่ำกว่า และเป็นวัยแรงงานมีจำนวนค่อนข้างต่ำ ไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรในปัจจุบัน ที่ต้องแข่งขันกับเวลา และเกษตรกรมีเวลาให้กับการทำการเกษตรน้อยลง ต้องหันไปประกอบอาชีพเสริม เนื่องจากมีภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น และการปรับค่าจ้างแรงงานตามนโยบายของรัฐบาล ส่งผลให้ค่าแรงงานด้านการเกษตรปรับขึ้นตามไปด้วย การศึกษาของเกษตรกรจะระดับประถมศึกษา เนื่องจากต้องออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.64 คน ใช้จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร และมีโทรทัศน์เป็นแหล่งรับข้อมูลข่าวสารในครัวเรือน ซึ่งเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวเกษตรกร สามารถรับข้อมูลข่าวสารได้เป็นอย่างดี รับข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีการผลิตข้าวจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่าแหล่งข้อมูลอื่นๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวเฉลี่ย 2.80 ครั้ง แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความสนใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพทำนา เนื่องจากอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 16.47 ปี และยังพบว่าเกษตรกรมีการทำนาปรัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ทำนาของเกษตรกรมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์

2. สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 15.67 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 14.89 ไร่ เนื่องจากเกษตรกรได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ พื้นที่ทำนาในครัวเรือนจึงมีจำนวนน้อย บางส่วนเช่าผู้อื่น และสมาชิกหรือแรงงานด้านการเกษตรมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร อีกทั้งพื้นที่ทำการเกษตรถูกเปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้น และใช้เงินทุนในการผลิตข้าวจาก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิก และให้บริการโดยตรงด้านการเงินแก่เกษตรกร

3. การผลิตข้าวของเกษตรกร

จากการศึกษา การผลิตข้าวของเกษตรกรตามกระบวนการผลิตด้านต่างๆ อภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

3.1 พันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรัญญา ทูลธรรม (2552:93) ได้กล่าวว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ตลาดมีความต้องการ ขายได้ราคาดี และตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีสูง จึงต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้า อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใส่ (นาดำ) เฉลี่ย 11.30 กิโลกรัมต่อไร่ (นาหว่าน) เฉลี่ย 18.49 กิโลกรัมต่อไร่ กรมการข้าว (2554:9-33) ได้ระบุไว้ว่าอัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมสำหรับนาดำ คือ 5-10 กิโลกรัมต่อไร่ และนาหว่าน 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีการใช้เมล็ดพันธุ์โดยวิธีปักดำสูงกว่าที่กรมการข้าวแนะนำไว้ ซึ่งทำให้ต้นทุนสูง และในนาหว่านเกษตรกรใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ต่ำกว่าจึงเป็นผลดี แต่มีเพียงเกษตรกรบางส่วนเท่านั้นที่ใช้วิธีการหว่าน เนื่องจากการปักดำเป็นวิธีการทำนาแบบดั้งเดิมของเกษตรกร มีการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง มีคุณภาพ สะอาดปราศจากสิ่งเจือปน มีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูง 80 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป มีการคัดแยกเมล็ดข้าวลิบออกทิ้ง คลุกเมล็ดพันธุ์ข้าวด้วยสารเคมีป้องกันเชื้อรา แช่เมล็ดพันธุ์ข้าวในน้ำประมาณ 12 – 24 ชั่วโมง หุ้มเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แช่แล้วด้วยกระสอบป่านชุบน้ำ เก็บไว้ในร่มประมาณ 30 – 48 ชั่วโมง ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติตามหลักการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพดี

3.2 การเตรียมดิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการไถแปรฟุ้งกลบดินวัชพืช ซึ่งปฏิบัติตามหลักวิชาการ แต่มีเกษตรกรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีการปรับปรุงดินโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินก่อนการใส่ปุ๋ย ซึ่งเกษตรกรไม่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำกรมพัฒนาที่ดิน ที่ระบุไว้ว่า การไถกลบฟางข้าว และรดด้วยปุ๋ยอินทรีย์น้ำ อัตรา 5 ลิตร/ไร่ หมักทิ้งไว้ ช่วยให้ฟางย่อยสลายเร็วขึ้น เพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน และปลูกพืชปุ๋ยสด เช่น โสนอัฟริกัน ปอเทือง ถั่วพุ่ม ถั่วพริ้ว และไถกลบลงดิน ในช่วงเริ่มออกดอก (50-60 วัน หลังปลูก) ก่อนปลูกพืชจะทำให้ เพิ่มอินทรีย์วัตถุ ทำให้ดินร่วนซุย การถ่ายเทได้ดีขึ้น

3.3 การปลูก พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการปักดำ เนื่องจากการปักดำเป็นวิธีการทำนาแบบดั้งเดิมของเกษตรกร และมีประสบการณ์มากกว่าการทำนาหว่าน แต่ในปัจจุบันพบว่า เกษตรกรหันมาใช้วิธีการหว่านมากขึ้น เนื่องจากทำให้ลดเวลา รวดเร็ว ลดค่าแรงงานในการปักดำ ซึ่งการปักดำจะต้องใช้แรงงานจำนวนมาก และมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามมาด้วย เช่น ค่าอุปโภค บริโภคของแรงงานตามมาด้วย

3.4 การจัดการดูแลรักษาข้าว

3.4.1 การจัดการน้ำ เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ทำนาของเกษตรกรมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ จึงสามารถรักษาระดับน้ำได้ตลอดฤดูกาล และยังมีแหล่งน้ำอื่นๆ เช่น น้ำฝน สระน้ำ และน้ำจากบ่อบาดาล ซึ่งทำให้ลดปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำนา

3.4.2 การป้องกันกำจัดศัตรูในนาข้าว พบว่า เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดวัชพืช โรคข้าว และสัตว์ศัตรูข้าว โดยใช้ทันทีที่พบการทำลาย ซึ่งแตกต่างจากคำแนะนำของกรมการข้าว ระบุไว้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ว่าควรใช้สารเคมีเมื่อจำเป็นเท่านั้น โดยพิจารณาปริมาณวัชพืช ปริมาณแมลง เมื่อถึงจุดอันตรายเท่านั้นจึงตัดสินใจใช้ และต้องพิจารณาอาการของโรคก่อนการใช้สารเคมี

3.4.3 การใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรส่วนมากนิยม ใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากเกินไป จะส่งผลกระทบต่อดิน ทำให้ความเป็นกรด-ด่างของดินเปลี่ยนแปลงไป เช่น ปุ๋ยแอมโมเนียมมีผลตกค้างที่เป็นกรด ทำให้ดินเป็นกรดมากขึ้น และการใส่ปุ๋ยเคมีปริมาณมากเกินไป (ปุ๋ยไนโตรเจน) จะทำให้เกิดโรค และแมลงระบาด ได้

3.5 การจัดการเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว

3.5.1 การเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยว เนื่องจากพันธุ์ข้าวที่ เกษตรกรใช้ปลูกในนาปี เป็นพันธุ์ที่มีลำต้นสูง ล้มง่าย เสียหายง่าย จึงไม่นิยมใช้เครื่องเกี่ยวนา เพราะจะทำให้ ผลผลิตสูญเสียไประหว่างการเก็บเกี่ยว เกษตรกรจึงนิยมใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยว ซึ่งต้องใช้เวลา และต้นทุนสูงกว่าการเกี่ยวด้วยรถเกี่ยวนา เกษตรกรบางส่วนจึงหันไปใช้รถเกี่ยวนา ทำให้ลดต้นทุนในการเกี่ยวลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภา เหล่าสมบูรณ์ และคณะ (2552:59) โดยพิจารณาการเก็บเกี่ยวตามคำแนะนำของ กรมการข้าวระบุว่า ให้สังเกตจากเมล็ดข้าวว่าสุกแก่ทั้งรวง นับจากอายุข้าวหลังออกดอก 30 วัน และระบายน้ำออกจากนาข้าว เมื่อข้าวออกดอกแล้ว 15 วัน ซึ่งจะสามารถลดการสูญเสียผลผลิตได้จากการร่วงระหว่างเก็บเกี่ยวได้ ลด ความชื้นด้วยการตากข้าวในนาหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับคำแนะนำตามหลักวิชาการ

3.5.2 การจัดการผลผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นำข้าวเปลือกบรรจุกระสอบปุ๋ย และเก็บไว้ใน ยุ้งฉาง ในกรณีการจำหน่ายโดยคำนึงถึงราคาขาย ณ ช่วงเวลานั้นๆ บางส่วนจำหน่ายทันทีหลังการเก็บเกี่ยวด้วย รถเกี่ยวนา เนื่องจากไม่มีสถานที่เก็บผลผลิต และเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้เงิน มีเกษตรกรบางรายเทกองรวม ไว้ในยุ้งฉาง ส่วนใหญ่จำหน่ายข้าวให้กับโรงสี หรือสหกรณ์การเกษตร โดยเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกกับ ทางรัฐบาล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยงยุทธ ศรีนวล (2549:79) ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่เพื่อการจำหน่าย บางส่วนเก็บไว้ทำพันธุ์ และบางส่วนเก็บไว้รับประทาน

3.6 ต้นทุนการผลิต พบว่า เกษตรกรได้ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 707.68 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งแตกต่างจากผล การศึกษาของสุชีรา มาตยภูธร (2550:90) ที่กล่าวว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปีนอกเขตชลประทานมีผลผลิตเฉลี่ย เท่ากับ 426.74 กิโลกรัมต่อไร่ และราคาเฉลี่ย 12.46 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีต้นทุนในการผลิตข้าวรวมเฉลี่ย 5,977.00 บาทต่อไร่ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของสุชีรา มาตยภูธร (2550:89) ที่กล่าวว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนา ปีนอกเขตชลประทานมีต้นทุนการผลิตต่อไร่ เท่ากับ 3,262.80 บาท ค่าไถ/เตรียมดินเฉลี่ย 731.92 บาทต่อไร่ ค่า ปุ๋ยเฉลี่ย 931.65 บาทต่อไร่ ค่าเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 692.41 บาทต่อไร่ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ ประภา เหล่าสมบูรณ์ และคณะ (2552:56-74) ที่กล่าวว่า อัตราค่าจ้างไถจะมากหรือน้อยเป็นไปตามภาวะราคาน้ำมัน และค่ารถเกี่ยวนา เท่ากับ 500 บาทต่อไร่ ค่าปุ๋ยเคมีเท่ากับ 1,471 บาทต่อไร่ และพบว่า เกษตรกรมีต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 267.50 บาทต่อไร่ ค่าแรงงานปักดำเฉลี่ย 845.09 บาทต่อไร่ ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวเฉลี่ย 560.04 บาทต่อ ไร่ ค่าแรงงานจัดการดูแลรักษาเฉลี่ย 563.53 บาทต่อไร่ ค่าเช่าเฉลี่ย 743.75 บาทต่อไร่ ซึ่งแตกต่างจาก (สำนักงาน เกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท, <http://www.chainat.go.th/sub/moac>) ที่ได้ระบุไว้ว่า ค่าเมล็ดพันธุ์ต่อไร่ เท่ากับ 550.00 บาท ค่าปลูกต่อไร่ เท่ากับ 215.95 บาท ค่าสารเคมี และอื่นๆ เท่ากับ 426.58 บาทต่อไร่ ค่าแรงงานดูแล รักษา 294.38 บาทต่อไร่ และค่าเช่านา 520.00 บาทต่อไร่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

4. ความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร

จากการศึกษา ความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรในประเด็นต่างๆ อภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าว ในระดับมากที่สุด ได้แก่

4.1 การควบคุมวัชพืช การป้องกันกำจัดแมลง การป้องกันกำจัดโรค พบว่า เกษตรกรมีความต้องการ เนื่องจากในนาข้าวมีปริมาณวัชพืชมากขึ้น เป็นวัชพืชชนิดที่ไม่พบมาก่อนในอดีต และมีการเพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็ว เกิดการระบาดของโรค และแมลง ซึ่งทำให้ผลผลิตข้าวเสียหาย ไม่มีคุณภาพ และลดปริมาณลง ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร ที่มีหน้าที่โดยตรง ในการให้ความรู้กับเกษตรกร ให้เกิดความความเข้าใจ รวมถึงการหาวิธีการป้องกันการระบาด ได้มีการติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด และคอยให้คำปรึกษากับเกษตรกรเป็นอย่างดีมาโดยตลอด เพื่อให้เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อสถานการณ์เร่งด่วน

4.2 การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ และการรวมกลุ่มผลิต เนื่องจากความรู้ที่เกษตรกรเคยได้รับ อาจมีความแตกต่างจากความรู้ที่จะขอรับการส่งเสริมการแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ของผลผลิตในปัจจุบัน ให้เกิดทักษะมากขึ้น และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตของตนเอง และนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่ม ซึ่งหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ให้การส่งเสริมความรู้มาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว เป็นไปตามแนวทางการบริหารการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มของชุมชน ตามนโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มของรัฐบาล

4.3 การเก็บเกี่ยวข้าวระยะพลับพลึง เนื่องจากมีเกษตรกรบางส่วนที่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวข้าวเพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิต และมีความต้องการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์ในฤดูต่อไป

4.4 การทำนาโยน เป็นวิธีการทำนาที่เกษตรกรมีความสนใจ เนื่องจากสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ ซึ่งในปัจจุบันกรมการข้าวได้มีการให้คำแนะนำ และให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้ในแปลงนาของตนเองได้

4.5 พันธุ์ข้าวเจ้า และพันธุ์ข้าวเหนียว เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้พันธุ์ข้าวพันธุ์เดิมมาเป็นระยะเวลานาน จึงมีความสนใจเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวใหม่ที่ได้มีการปรับปรุงพันธุ์ในปัจจุบันเพิ่มเติม ซึ่งกรมวิชาการเกษตร และกรมการข้าว มีการศึกษาวิจัยปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพดีมากขึ้นมาโดยตลอด

4.6 การใช้ปุ๋ยลดต้นทุน เนื่องจากเกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตที่สูงมากขึ้นกว่าการผลิตข้าวในอดีต และมีค่าใช้จ่ายจากการใช้ปัจจัยการผลิตสูงขึ้น จึงมีความสนใจที่จะขอรับความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ซึ่งทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาการส่งเสริมความรู้ให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

4.7 การวิเคราะห์ดิน เกษตรกรส่วนมากไม่มีการวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน เนื่องจากเกษตรกรต้องการความสะดวกและรวดเร็ว มีความเชื่อว่าเสียเวลาที่จะต้องนำดินไปแปลงนามาวิเคราะห์ จึงไม่เห็นความสำคัญ แต่ในปัจจุบันมีผลการศึกษจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง และมีการประชาสัมพันธ์ทำให้เกษตรกรเกิดความสนใจมากขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

4.8 การเตรียมดินปลูก เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการลดการเผาตอซัง เกษตรกรจึงเห็นความสำคัญในการเตรียมดินและการปรับสภาพดินโดยไม่เผาตอซัง ซึ่งจะส่งผลดีต่อแปลงนาของเกษตรกร

4.9 การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ การทดสอบความงอก และการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ ซึ่งกรมการข้าวได้จัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนให้กระจายทั่วถึงทุกพื้นที่ และสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนากลุ่ม จึงทำให้เกษตรกรเกิดการตื่นตัว และสนใจที่จะรับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ และการรักษาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้ในฤดูต่อไป

สรุปภาพรวมระดับความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่าโดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตข้าวประเด็นที่สำคัญ ในเรื่องของปัจจัยในการผลิตข้าวมีราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าแรงงาน ค่าเช่านา และปัญหาโรคแมลง และศัตรูข้าวระบาดในนาข้าว ดังนี้

5.1 ปุ๋ยเคมี พบว่าเกษตรกร นิยมใช้ปุ๋ยเคมี และประสบปัญหาหาค่าปุ๋ยเคมีที่สูงขึ้น สภาพโครงสร้างของดินเสื่อมเนื่องจากไม่มีการปรับโครงสร้างของดินด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยพืชสด และทำให้เกษตรกรต้องใส่ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรต้องการเห็นผลในระยะเวลาที่รวดเร็ว เพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพของปุ๋ย ข้อเสนอแนะ เกษตรกรควรมีการใช้ปุ๋ยในช่วงเวลาที่ตรงกับความต้องการของพืช ดังนั้นจะต้องใช้ปุ๋ยในอัตราที่กรมการข้าวแนะนำ ใส่ในระยะเวลาที่ตรงตามความต้องการของพืช และใส่ปุ๋ยตามชนิดของพันธุ์ข้าว ซึ่งพันธุ์ข้าวไวต่อช่วงแสงใส่ปุ๋ย 2 ครั้ง และพันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสงใส่ปุ๋ย 3 ครั้ง ควรมีการวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินก่อนการใส่ปุ๋ยเคมี เนื่องจากการใส่ปุ๋ยเคมีปริมาณมากเกินไป (ปุ๋ยไนโตรเจน) จะทำให้เกิดโรค และแมลงระบาดได้ (กรมการข้าว 2554:33) ในการใช้ปุ๋ยเคมี โดยการใช้ร่วมกับปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพ จะส่งผลให้การใช้ปุ๋ยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (อ้างถึงในประภา เหล่าสมบุญ และคณะ (2552:70))

5.2 เมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่าเกษตรกร ประสบปัญหาเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง เปอรเซ็นต์ความงอกต่ำ จึงต้องใช้จำนวนเมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้น ไม่ตรงตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพอยู่ไกลท้องถิ่น ในส่วนเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเก็บไว้ใช้เอง มีเปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ เนื่องจากขาดความรู้และทักษะในการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าว อีกทั้งยังใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ค่อนข้างสูง จึงส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง ข้อเสนอแนะ เกษตรกรควรศึกษาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และปฏิบัติตามกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์พันธุ์ข้าว โดยกรมการข้าวเป็นองค์กรหลักที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง เกิดทักษะ และประสบการณ์ในการตัดพันธุ์ปนในนาข้าว รวมทั้งการเก็บรักษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์

5.3 ค่าแรงงานมีราคาสูง พบว่าเกษตรกรใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยว ทำให้แรงงานคนในการเกี่ยวเกี่ยวขาดแคลนช่วงฤดูกาลเกี่ยวเกี่ยว และค่าจ้างที่สูงขึ้น เนื่องจากค่าครองชีพในปัจจุบันสูง บุตรหลานของเกษตรกรไม่นิยมที่จะทำนา และไปทำงานในเมืองหรือต่างจังหวัด ข้อเสนอแนะ เกษตรกรควรส่งเสริม และสร้างแรงจูงใจให้กับบุตรหลานกลับมาทำงานใกล้บ้านเพื่อเป็นการเพิ่มแรงงานในครัวเรือน ควรมีการลงแขกช่วยกัน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ระหว่างเครือญาติ และเพื่อนบ้านเกษตรกรด้วยกันเอง เพื่อลดปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงาน และเกษตรกรควรเลือกพิจารณาใช้วิธีการเก็บเกี่ยวด้วยรถเกี่ยววนวซึ่งจะทำให้ลดเวลา รวดเร็ว ลดค่าแรงงานคน และค่าใช้จ่ายอื่นที่เกิดจากการบริโภคของแรงงานในระหว่างการทำงาน

5.4 ค่าเช่ามีราคาสูง เนื่องจากปัจจุบันราคาที่ดินมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น จึงส่งผลให้เจ้าของที่ดินได้ปรับขึ้นค่าเช่าขึ้นตามราคาของที่ดิน บางส่วนต้องเช่าที่นาในการผลิตข้าว จึงทำให้ต้องใช้ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

5.5 การระบาดของโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว พบว่าเกษตรกร ประสบปัญหาการระบาดของศัตรูข้าว ทำให้ต้องใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัด เนื่องจากเกิดการระบาดของศัตรูข้าวในนาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรเกิดความเครียดต่อสุขภาพเนื่องจากได้รับผลกระทบจากสารเคมี ข้อเสนอแนะ เกษตรกรควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว โดยลดใช้สารเคมีลง หรือหันไปใช้วิธีการอื่นทดแทนการใช้สารเคมี เช่น การปฏิบัติตามวิธีการจัดการศัตรูพืชวิธีผสมผสาน โดยสามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้ วิธีเขตกรรม (การปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น การกำจัดวัชพืช) วิธีกล (จับ ดัก) วิธีฟิสิกส์ (การใช้รังสี) ชีววิธี (อาศัยศัตรูธรรมชาติ เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน จุลินทรีย์) เทคโนโลยีการใช้แมลงเป็นหมัน การใช้สารธรรมชาติ และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งแต่ละวิธีมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลของการใช้วิธีผสมผสาน คือ ผลที่เกิดขึ้นต้องมีประสิทธิภาพสูงสุด ประหยัด ปลอดภัยต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการเกษตร 2555:21-29)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) เกษตรกรควรจะมีการวางแผนการผลิตข้าว เพื่อลดต้นทุนการผลิตลงให้มากที่สุด โดยการบริหารแรงงานภายในครอบครัว ใช้ปัจจัยการผลิตให้คุ้มค่ากับการลงทุน มีการจดบันทึกข้อมูลต้นทุนการผลิตข้าวอย่างสม่ำเสมอ ทุกฤดูการปลูกข้าว และพิจารณาเปรียบเทียบต้นทุนด้วยตัวเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อนำไปพิจารณาว่าตนเองสามารถปรับลดต้นทุนอะไรได้บ้าง

2) เกษตรกรควรนำแนวทางของปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการผลิตข้าวในท้องถิ่น โดยให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร และนำปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านการผลิตข้าว มาเป็นกรณีศึกษาให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้มาพัฒนาและปรับใช้กับการผลิตข้าวของเกษตรกรต่อไป

3) เกษตรกรควรศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยขอรับการสนับสนุนวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการข้าว และกรมส่งเสริมการเกษตรในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร โดยให้เกษตรกรเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยการเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนชาวนา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

1.2 ข้อเสนอแนะต่อนักส่งเสริมการเกษตร

1) ในการฝึกอบรมเกษตรกร นักส่งเสริมการเกษตรควรมีการใช้หลักสูตรและวิธีการอบรมถ่ายทอดความรู้ที่สามารถสร้างความเข้าใจให้เกษตรกรได้ง่าย โดยลักษณะของหลักสูตรที่เกษตรมีส่วนร่วมสร้างขึ้น และเน้นกิจกรรมการปฏิบัติจากของจริง มีการฝึกปฏิบัติในการทำนาเพื่อลดต้นทุน การสำรวจศัตรูพืชจากสถานการณ์จริง มีการใช้การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแปลงเรียนรู้ โดยการจัดตามกระบวนการเรียนรู้โรงเรียนชาวนาอย่างเป็นระบบ มีศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรระดับตำบล เป็นศูนย์กลางในการวางแผนและจัดทำโครงการ โดยจัดอบรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

2) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ควรเข้าไปส่งเสริมและจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทั้งระบบ โดยสร้างกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของศูนย์ข้าวชุมชน และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ได้รับข้อมูล และนำมาใช้ในกระบวนการผลิตข้าว โดยใช้การใช้สื่อที่เหมาะสม เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ วิทยุ หอกระจายข่าว ซึ่งเป็นสื่อที่เกษตรกรสามารถรับข้อมูลได้สะดวก และทั่วถึง เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรควรเข้าไปส่งเสริมความรู้เพิ่มเติม และให้คำปรึกษา เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มหรือการรวมกลุ่ม ให้กับเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม และกระบวนการทำงานในรูปแบบกลุ่มให้กับเกษตรกร และสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรควรให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวโดยใช้ระบบเกษตรดีที่เหมาะสม และการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน ให้กับเกษตรกรเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้า อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากตามมาตรฐานสินค้าเพื่อการบริโภค และการส่งออก จะให้ความสำคัญต่อสุขภาพของผู้บริโภคเป็นสำคัญ

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าว ควรมีให้การสนับสนุนหรือให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การปลูก การจัดการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว รวมถึงการรวมกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อเป็นเตรียมความพร้อมของกลุ่มเกษตรกร ในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานทางราชการต่อไป

2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการณรงค์ให้เกษตรกรตระหนัก และคำนึงความปลอดภัยของการใช้ปัจจัยในการทำการเกษตร เช่นการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยส่งเสริมให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีในธรรมชาติ ทดแทนการใช้จากการสังเคราะห์ เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ทนแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ต้นทุนการผลิตลดลง และปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการใช้สารสกัดจากธรรมชาติ ทดแทนการใช้สารเคมีของเกษตรกรในพื้นที่อย่างแพร่หลาย เพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหันมาใช้สารสกัดชีวภาพในการเกษตรเพิ่มมากขึ้น

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการวางแผนและจัดสรรงบประมาณและให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้กับเกษตรกร ควรมีการจัดทำโครงการร่วมกันกับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

หน่วยงานหลัก เพื่อบริหารการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อเกษตรกรจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษา การดำเนินการงานของศูนย์ข้าวชุมชนที่มีอยู่ในอำเภอ หรือจังหวัด เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบต่อไป

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรที่มีการผลิตข้าวอินทรีย์กับการผลิตข้าวโดยพึ่งสารเคมี เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการผลิตข้าวและ ใช้เป็นทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับการเลือกใช้รูปแบบการผลิตข้าวต่อไป

2.3 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมเกษตรกรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว (2554) การลดต้นทุนการผลิตข้าว กรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว

_____. (2555) การลดต้นทุนการผลิตข้าว กรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว

กรมส่งเสริมการเกษตร (2555) เอกสารวิชาการ เรื่อง การจัดการศัตรูพืช สมุทรสาคร สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

โชติกาญจน์ ธรรมบุตร (2550) “ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ประภา เหล่าสมบูรณ์ และคณะ (2552) “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตข้าวของชุมชน ตำบลเบิกไพรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี (ต่อเนื่อง)” งานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ขงยุทธ ศรีนวล (2549) “การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วรัญญา ทูลธรรม (2552) “วิถีการผลิตข้าว เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครอบครัวและชุมชนบ้านหนองขามพัฒนา ตำบลวังหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท (2556) “ต้นทุนการผลิตข้าว” ค้นคืนวันที่ 15 มิถุนายน 2556 จาก

http://www.chainat.go.th/sub/moac/main_menu/other/File_download/capital_file/capital_rice.pdf

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย (2553) คู่มือการฝึกอบรมเกษตรกร โครงการพัฒนาข้าวหอมมะลิคุณภาพเชียงราย
เชียงราย ไม่ระบุสถานที่จัดพิมพ์

_____. (2555) เอกสารการประชุม เรื่อง โครงการพัฒนาข้าวหอมมะลิจังหวัดเชียงราย ฝ่ายส่งเสริมและ
พัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย

สำนักงานเกษตรอำเภอแม่จัน (2556-2558) แผนพัฒนาการเกษตรตำบลสันทราย สำนักงานเกษตรอำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย

สำนักเศรษฐกิจการเกษตร (2556) “การนำเข้า-ส่งออกข้าว” ค้นคืนวันที่ 25 พฤษภาคม 2556 จาก
<http://www2.oae.go.th>

สุชีรา มาตยบุตร (2550) “การวิเคราะห์การผลิตข้าวในปีในเขตท่าฝนหลวง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

